

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-65>

УДК 338

# ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНІЙ СФЕРІ

## STATE REGULATION OF THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN THE AGRICULTURAL SPHERE

**Федун Ігор Леонідович**доктор економічних наук, професор,  
Державний торговельно-економічний університет  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1012-9970>**Стецько Микола Васильович**доктор економічних наук, доцент,  
Західноукраїнський національний університет  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7728-9178>**Fedun Igor**

State University of Trade and Economics

**Stetsko Mykola**

West Ukrainian National University

Проведено аналіз понять «підприємництво», «мале підприємництво». Актуальність питання державного регулювання різних сторін економічних відносин в аграрному секторі обумовила мету й завдання наукової статті. Визначено, що сучасна підтримка малого підприємництва повинна бути пріоритетом в напрямках економічної політики будь-якої цивілізованої держави тому, що мале підприємництво має певний ряд переваг, котрі багато в чому розкриваються його характеристиками. Проведено аналіз обсягів реалізованої товарів та послуг суб'єктами господарювання в аграрній сфері. Розглянуто теоретико-методичні підходи щодо визначення сутності та призначення державного регулювання підприємницької діяльності в аграрному секторі. Досліджено особливості подібних процесів в Україні та оцінено нормативно-правову базу. Доведено, що мале підприємництво займає особливу нішу в аграрному секторі більшості індустріально-розвинених країн світу, тому немаловажним воно також є і для економіки України в цілому. Його успішний розвиток є ключовим у забезпеченні зайнятості населення на сільських територіях й продовольчої безпеки країни.

**Ключові слова:** мале підприємництво, державне регулювання, аграрна сфера, державна політика, суб'єкти господарювання, підприємницька діяльність.

An analysis of the concepts "entrepreneurship", "small business" was carried out. The relevance of the issue of state regulation of economic relations in the agrarian sphere determined the goal and task of the scientific article. It was determined that supporting small entrepreneurship should be a priority direction of the economic policy of any developed state, since male entrepreneurship has a number of advantages that are largely determined by its characteristics. It was established that the basis of the national economy of each country is a set of subjects of various types of economic activity, the result of which is the creation of goods and services and their promotion to consumers. The volume of sold products (goods, services) of economic entities was analyzed. Theoretical approaches to the essence of state regulation of entrepreneurial activity in the agrarian sphere are considered. Peculiarities of these processes in Ukraine are studied, attention is focused on the regulatory and legal framework. It is justified that small entrepreneurship occupies an important place in the agricultural sector of most countries of the world, it is also important for the economy of Ukraine. The state of its development is decisive in ensuring the employment of the rural population, the country's food security, and the preservation of natural resources. Sources of state support for agricultural producers are considered, namely: 1) direct budget support in the form of subsidies and grants, 2) tax benefits, and 3) government intervention in pricing (for example, through export or import restrictions). It has been established that direct state support is the sum of expenses provided for in the State Budget of Ukraine as the budget program "Financial Support of Agricultural Producers". A detailed description of budget programs has been revealed. It was determined that small business is the sector of the economy that is able to quickly create new jobs and provide social guarantees, respond to the balancing of

demand and supply in resource markets. Thus, the state regulation of the agrarian sphere of the economy consists in the fact that the state, through the application of legal, administrative and economic levers, regulates the activities of the agricultural producer, determines the prospects for the development of the agrarian sphere of the economy, performs a guiding role in the implementation of long-term development programs.

**Keywords:** small business, state regulation, agrarian sphere, state policy, business entities, entrepreneurial activity.

**Постановка проблеми.** Підприємницька діяльність суб'єктів господарювання впливає на більшість макроекономічних показників соціально-економічного розвитку будь якої цивілізованої держави, а також відіграє особливу роль у забезпеченні її конкурентоспроможності. Все це виражається її впливом на ринок праці через забезпечення зростання кількості робочих місць і одночасним вирішенням проблем щодо зайнятості населення й відповідно зменшенням соціальної напруги в суспільстві.

Характерно, що у більшості країн Європейського Союзу малі підприємства є основою національної економіки, складаючи в середньому 95% від загальної кількості підприємств та створюючи більше половини ВВП. Вони також забезпечують більш як 70% від усіх робочих місць у приватному секторі [1].

Активна діяльність малих підприємств дозволяє прискорено адаптуватися до зовнішніх змін й негативних викликів, а також формувати та втілювати інноваційні ідеї. Відповідна діяльність дає змогу залучати додаткові інвестиції й підвищувати експортний потенціал аграрного сектора економіки і, як наслідок формувати конкурентне середовище.

Необхідно зазначити, що в індустріально розвинених країнах розвиток цієї сфери діяльності має пріоритетне значення й забезпечується на основі виваженої державної соціально-економічної політики, котра включає широкий спектр необхідних інструментів задля вирішення питань регулювання діяльності малих підприємств, а також фінансово-кредитного стимулювання й підтримки підприємницької діяльності в аграрній сфері.

Маємо зауважити, що в даний час існують певні виклики й проблеми, із якими зіштовхується мале підприємництво в Україні. Тому, виникає необхідність негайного вирішення ряду питань та проблем із допомогою важелів державного регулювання. Відповідні обставини визначають актуальність даного дослідження.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Вагомий внесок у дослідження проблем державного регулювання в сфері підприємництва в аграрному секторі національної

економіки зробили такі вчені, як В. Андрійчук, О. Бородіна, З. Варналій, Л. Воротіна, Ю. Губені, Я. Гудзало, П. Гайдуцький, Е. Долан, Ю. Лупенко, М. Малік, О. Могильний, В. Юрчишин та ін.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Безперечно, що динамічність соціально-економічного розвитку країни, поява різних викликів як світового, так і національного масштабів потребує додаткового опрацювання й розгляду питання регуляторної діяльності з боку держави в аграрній сфері, що дозволить своєчасно вирішувати проблеми, із якими зіштовхуються малі підприємства в даній галузі, підтримати та стимулювати їхню діяльність.

**Формулювання цілей статті.** Метою даної статті є дослідження специфіки державного регулювання розвитку вітчизняного малого підприємництва й формування пріоритетних напрямів державної політики у відповідній сфері.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Очевидним є те, що з одного боку посилення сучасних процесів глобалізації, а також загострення проблем повноцінної забезпеченості аграрною продукцією населення світу вимагають подальшого стимулювання й розвитку вітчизняного ринку агропродовольчої продукції. З іншого боку, виникає проблема його інтеграції у світову аграрну систему. Більше того, важливим вважається гарантування на державному рівні стабільності й передбачуваності в аграрній політиці задля формування найбільш сприятливого підприємницького середовища в сільськогосподарському секторі країни [2].

Необхідно зазначити, що науковому дискурсі існують різноманітні підходи щодо сутності підприємництва. Дослідження показало, що поняття «підприємництво» в науковому просторі вперше запропонував Р. Кантільйон, котрий в процесі систематичного аналізу підприємництва довів, що це є особлива економічна функція, в якій існує певний елемент ризику [3, с. 95].

Необхідно зазначити, що показове місце в утвердженні теорії підприємництва займають наукові праці Й. Шумпетера, основною заслу-

гою котрого була творча переоцінка результатів досліджень у відповідній сфері та формування власної теорії еволюції суспільного розвитку, в центрі котрої був сектор малого підприємництва як особливий «двигун» прогресуючого циклічного розвитку всієї цивілізації [4, с. 112].

Причому, у сучасному усвідомленні підприємництво розглядається як рушійна сила соціально-економічного розвитку.

Дослідник М. Малік вирізняє підприємництво як інститут, котрий забезпечує інноваційний розвиток аграрного сектора економіки та виступає засобом його структурної перебудови, а також стимулом сучасних трансформаційних змін через інституціоналізацію відповідних економічних відносин до мінливих умов ринку. Проте, як стверджує даний науковець, інститут аграрного підприємництва, в сучасних обставинах, ще не став економічно відповідальним, а весь надлишок економічної влади формує можливості диктату до умов формування відносин, котрі, як правило, пов'язані з перерозподілом ренти і не на користь селянина-власника [5].

Маємо підкреслити, що в Господарському Кодексі України, зокрема, в статті 42 законодавчо інтерпретовано термін «мале підприємництво» як самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, котра здійснюється суб'єктами господарювання чи підприємцями із метою досягнення економічних й соціальних результатів, а також одержання прибутку [6].

Таким чином акцентується увага не лише на комерційних та економічних результатах діяльності, але й на соціальних, що важливо в контексті усвідомлення і розуміння всіх складових потенціалу малого підприємництва, а також коли мова йде про реалізацію потенціалу на територіях з нижчим рівнем соціально-економічного розвитку. Адже саме малому підприємству властиві соціальні джерела активізації спільної праці, котрі побудовані на своєрідних відносинах й особливому соціально-психологічному кліматі, що є не характерним для великих корпоративних підприємств.

Дослідження показало, що при визначенні поняття «мале підприємництво» необхідно брати до уваги не тільки кількісні критерії (кількість працівників, розміри капіталу та прибутку, грошового обігу й обсяги валової продукції та ін.), а також якісну характеристику із відповідними базовими якісними критеріями – правова незалежність та єдність права власності й безпосереднього управління бізнесом,

характер відносин поміж власниками і підлеглими, повна відповідальність згідно результатів господарської діяльності, невеликий ринок збуту та сімейне відання справою [7, с. 23].

Найпоширенішими формами підприємництва на територіях, які пов'язані з провадженням сільськогосподарських робіт вважаються особисті селянські господарства й індивідуальні господарства, а також фізичні особи – підприємці та фермерські господарства, фізичні особи – підприємці і товариства з обмеженою відповідальністю.

Можна з упевненістю стверджувати, що основою національної економіки кожної суверенної країни є сукупність суб'єктів різноманітних видів господарської діяльності. Результатом такої діяльності якої є створення товарів та широкого спектру послуг і їхнє просування до споживача.

Все це знайшло своє відображення в табл. 1, в якій наведено дані щодо обсягів реалізованої сільгосппродукції (товарів й послуг) трьома групами суб'єктів господарювання.

Результати даних, які відображені в табл. 1 дозволяють зробити загальний висновок, що обсяг реалізованої сільгосппродукції (товарів й послуг) суб'єктів господарювання суттєво зріс у 2020 році в порівнянні із 2010 роком.

Дослідження показало, що обсяг реалізованої сільгосппродукції суб'єктів великого підприємництва зріс майже у 7 разів, а суб'єктів середнього підприємництва більш як у 4 рази. Характерно, що найбільше зріс обсяг реалізованої сільгосппродукції суб'єктів малого підприємництва – майже у 9 разів.

Результати дослідження також свідчать, що у науковому дискурсі існують різноманітні підходи щодо сутності та ефективності державного регулювання малого підприємництва. В наукових працях, які присвячені питанням державної підприємницької політики, окремими авторами визначаються пріоритетні напрями вдосконалення державного регулювання та підтримки підприємництва.

В цьому контексті варто погодитися з думкою, що державне регулювання аграрної сфери в питаннях економіки представляє собою процес із впливу на її розвиток, а також є доповненням стимулів ринкового механізму й забезпеченням за рахунок цього спроможності господарюючим суб'єктам реалізувати прибуткову діяльність та покращувати власні конкурентні позиції [9, с. 119].

Дослідник В. Андрійчук слушно зазначає і стверджує, що державне регулювання аграр-

Таблиця 1

**Обсяг реалізованої сільськогосподарської продукції (товарів й послуг)  
суб'єктами господарювання у 2010–2020 рр., тис грн**

Роки	Обсяг реалізованої продукції (товарів й послуг) суб'єктів господарювання		
	Суб'єкти великого підприємництва	Суб'єкти середнього підприємництва	Суб'єкти малого підприємництва
<b>2010</b>	11664535	61377078	24684323
<b>2011</b>	12768129	72950838	36844098
<b>2012</b>	19473189	87822759	52269675
<b>2013</b>	23440595	82766257	51953307
<b>2014</b>	31584645	109555026	69013057
<b>2015</b>	61214828	111576231	71512724
<b>2016</b>	53033752	123559123	72013712
<b>2017</b>	38879856	223277889	185301519
<b>2018</b>	54757922	254067860	207423350
<b>2019</b>	74131964	264019346	209712362
<b>2020</b>	78052150	274176438	217145672
<b>Зміна, %</b>	669	447	880

*Джерело: складено авторами згідно даних Державної служби статистики України [8]*

ного сектору презентує собою систему правових та фінансово-економічних, організаційних й соціальних заходів, котрі реалізуються державою задля ефективного і сталого розвитку аграрного виробництва й повного забезпечення всього населення якісними продовольчими товарами за прийнятними ринковими цінами [10, с. 56].

Також заслуговує уваги думка ще групи науковців, котрі вважають, що державне регулювання аграрного сектору економіки є певною системою заходів впливу із метою створення та забезпечення оптимальних умов розвитку.

В цьому аспекті варто взяти до уваги, що завжди існували різні погляди на втручання держави в сільськогосподарське виробництво. Крім того, деякі вчені та економісти вимагають суворого втручання та контролю держави. Тим часом інші фахівці висловлювали протилежні думки щодо ролі держави у регулюванні сільського господарства та виробництва продуктів харчування. Більше того, необхідність виконання органами державної влади певних функцій ніхто не заперечує. Насправді постає питання тільки в тому, які мають бути межі державного втручання, чи як повинні поєднуватися державне і ринкове регулювання, а також, які мають бути напрями державного регулювання. З цього приводу існують різноманітні теоретичні погляди та практичні підходи, є і повний

державний монополізм в сфері управління економікою, та повний економічний лібералізм, при якому підприємництво нічим не обмежене [11, с. 98].

Акцентуючи увагу на сучасні реалії зазначимо, що державна регуляторна політика щодо розвитку малого підприємництва в аграрній галузі повинна мати комплексний характер та передбачати вирішення ряду завдань, котрі мають бути спрямовані на сталий розвиток цієї сфери й подолання негативних впливів, як у даній галузі, так і в національному господарстві в цілому.

Отже, є всі підстави виділити основні з подібних завдань:

- прискорення темпів проведення реформ;
- формування нормативно-правового підґрунтя, яке повинно бути погоджене із стандартами Євросоюзу;
- адаптація до сучасних тенденцій в національній економіці, глобальних викликів та відповідних змін;
- подолання дефіциту зовнішнього фінансування для ключових системних реформ;
- сприяння у вирішенні проблеми зайнятості, розвитку конкуренції, а також подолання територіального й галузевого монополізму;
- сприяння інноваційному розвитку;
- залучення до національної економіки тимчасово вільних економічних ресурсів;
- здійснення державного регуляторного впливу на структуру економіки.

Оцінюючи особливості державного регулювання в Україні розвитку малого підприємництва в аграрному секторі, вважаємо за доцільне звернути увагу на нормативно-правовий базис, який сформовано з метою запровадження правил взаємодії між суб'єктами підприємництва.

Важливим етапом в цьому напрямі став Закон України № 4618-VI (прийнятий 22.03.2012 р.) «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», в якому визначено основні напрями державної політики, зокрема: запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку й звітності для суб'єктів малого підприємництва та залучення подібних суб'єктів до виконання прийнятих соціально-економічних програм; забезпечення державної фінансової підтримки та спрощення дозвільних процедур й процедур здійснення державного нагляду; організація підготовки та перепідготовки кадрів для суб'єктів малого бізнесу; стимулювання використання новітніх технологій, а також технологій, котрі забезпечують підвищення якості товарів (робіт та послуг) тощо [12].

Ще одним важливим нормативно-правовим актом, який регулює підприємницьку діяльність є Закони України про Державний бюджет. Зокрема в ухваленому ЗУ «Про Державний бюджет України 2023 рік» і за фінансової підтримки групи Світового банку було передбачено [13; 14]:

- 1 млрд дол США у вигляді грантів для забезпечення розвитку садів і теплиць;
- 360 млн дол США для Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві;
- 201 млн дол США буде спрямовано на підтримку Організації Водокористувачів;
- 1 млрд дол США буде спрямовано для фінансового забезпечення Програми підтримки пільгового кредитування для аграріїв (Міжнародна фінансова корпорація – 50% та інші донори також 50%);
- 432 млн дол США буде спрямовано для фінансового забезпечення Програми кредитування за низькою відсотковою ставкою до посівної та збирання врожаю-2023 спільно зі Світовим банком (202 млн дол США для забезпечення компенсації відсотків за Програмою «Доступні кредити 5-7-9%» для сільгоспвиробників й виробників продуктів харчування; 80 млн дол США – у вигляді виплат на гектар і голову ВРХ; 50 млн дол США – для підтримки забезпечення елеваторів й 100 млн дол США

для забезпечення закупівлі та постачання пшениці й кукурудзи до Африки і Азії.

Дослідження показало, що у світовій та вітчизняній практиках існує кілька основних джерел державної підтримки сільгоспвиробників, а саме: 1) пряма бюджетна підтримка у вигляді субсидій і дотацій; 2) податкові пільги; 3) державне втручання в ціноутворення (наприклад, через обмеження експорту або імпорту).

Необхідно зазначити, що починаючи з 1998 року, основним джерелом державної підтримки аграрного сектору в Україні були податкові пільги. Станом на даний час таким джерелом є єдиний податок 4-ої групи спрощеної системи оподаткування (до 2017 р. діяв ще спеціальний режим оподаткування ПДВ в сільському господарстві).

Дослідження показало, що цінова підтримка через втручання в ціноутворення в аграрній сфері посідала 2-е місце (хоча знедавна відповідної підтримки стало значно менше). Характерно, що на 3-му місці йдуть разом пряма і непряма бюджетна підтримка. При цьому, оціночна сукупна державна підтримка за 2021 р. становила 19,3 млрд грн (разом: пряма бюджетна підтримка; податкові пільги й цінова підтримка) [15]. Аналогічний обсяг очікувався і в 2022 році. Проте воєнний стан в певній мірі скоригував подібні очікування.

Необхідно зазначити, що пряма державна підтримка це є сума відповідних видатків, котра передбачена в Державному бюджеті України у вигляді бюджетної програми – «Фінансова підтримка сільгоспвиробників». В таблиці 2 відображено детальний опис бюджетних програм в аграрній сфері України.

В межах отриманих результатів проведеного аналізу, котрі відображені в табл. 2, можна зробити висновок, що пряма державна підтримка сільських господарств, як правило, забезпечується у вигляді субсидій і дотацій з Державного й місцевих бюджетів України. Причому, в 2020 році така підтримка становила 3,97 млрд грн, а в 2021 році було профінансовано у розмірі 4,5 млрд грн, а на 2022 рік було заплановано 4,4 млрд грн (відповідно проекту закону України Про Державний бюджет на 2022 р.).

Характерно, що в 2021 році було збільшено видатки, зокрема: на компенсацію вартості сільгосптехніки техніки (із 0,8 до 1 млрд грн – у сумі видатків за 2020 рік близько 0,6 млрд грн було закладено на компенсацію за 2019 рік), а на здешевлення кредитів було спрямовано 0,15 млрд грн; майже вдвічі

Таблиця 2

**Державна підтримка в аграрному секторі України за 2020–2021 рр.  
(пряма державна підтримка сільгоспвиробників), млн грн**

Програма	2020	2021
Часткова компенсація вартості сільгосптехніки техніки та обладнання вітчизняного виробництва	1457,6	1000,0
Фінансова підтримка заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів	1048,7	1200,0
Фінансова підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства	291,9	450,0
часткова компенсація вартості матеріалу, спорудження шпалери і встановлення систем краплинного зрошення, техніки та обладнання	200,0	200,0
часткова компенсація вартості будівництва та реконструкції холодильників, цехів, придбання ліній	90,1	250,0
Кредиторська заборгованість	1,8	-
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	134,7	200,0
часткова компенсація витрат ФГ, пов'язаних з наданими с/г дорадчими послугами (крім новостворених)	0,3	5,0
підтримка новостворених ФГ для отримання с/г дорадчих послуг	-	10,0
субсидія на одиницю оброблюваних угідь (1 гектар) – новоствореним ФГ	33,7	60,0
дотація за утримання корів усіх напрямів продуктивності	35,1	100,0
підтримка сг обслуговуючих кооперативів	0,5	-
Підтримка через доплати на користь застрахованих осіб – членів/голови СФГ ЄСВ	-	25,0
Кредиторська заборгованість	65,1	-
Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільгосппродукції	1046,9	1150,0
відшкодування вартості закуплених племінних тварин, бджіл, сперми та ембріонів	300,0	350,0
спеціальна бюджетна дотація за наявні бджолосім'ї	239,8	240,0
відшкодування вартості тваринницьких об'єктів	430,6	350,0
компенсація вартості об'єктів, профінансованих за рахунок банківських кредитів	7,0	60,0
спеціальна бюджетна дотація за утримання кіз	-	50,0
спеціальна бюджетна дотація за приріст поголів'я корів власного відтворення	-	100,0
часткове відшкодування вартості будівництва й реконструкції елеваторів	69,5	-
Кредиторська заборгованість	0,1	-
Відшкодування втрат від пошкодження посівів С/Г культур від НС	-	240,0
Державна підтримка нішевих культур	-	50,0
Державна підтримка виробників картоплі	-	50,0
<b>Разом</b> (з урахуванням погашення кредиторської заборгованості й нерозподілених видатків)	3968,0	4500,0

*Джерело: на основі показників Держбюджету за 2020–2021 рр.  
(звіт про виконання Бюджету (ДКСУ)) [15]*

було збільшено підтримку фермерських господарств (причому, найбільше було заплановано і витрачено на компенсацію вартості консультацій і пряму грошову підтримку для сплати ЄСВ).

Маємо зауважити, що у 2021 році у вітчизняній практиці вперше були запуснені про-

грами із відшкодування втрачених (загиблих) посівів внаслідок надзвичайних ситуацій (це було рішенням Уряду у відповідь на посуху, як трапилася у південних регіонах у 2020 році). Розмір подібного відшкодування становив до 4700 грн/га й із обмеженням у 50 га/особу.

Характерно, що на розгляді для затвердження в Кабміні в цей час знаходилися ще дві програми із підтримки страхування в аграрній сфері й державній підтримці програм зрошення.

Усе це свідчить, що починаючи із 2020 року державна підтримка ставала все більш адресною (надавалася безпосередньо виробнику в грошовій формі) та спрямовувався задля ширшого залучення фінансових інституцій в процеси фінансового забезпечення аграрного виробництва.

Досліджені факти переконують, що в Україні традиційно домінує реалізація інструментів прямого бюджетного фінансування у вигляді державної підтримки і вузькоспеціалізованих державних цільових програм із метою активізації економічного механізму функціонування, як великих, так і середніх суб'єктів підприємництва аграрної сфери. Але є очевидним той факт, що ефективність подібної підтримки не в повній мірі відповідає інтересам зацікавлених сторін даного процесу та держави в цілому.

Перспективним видається більш детальне вивчення та імплементація зарубіжного досвіду, щодо реалізації інструментів державного регулювання, котрі спрямовані на стимулювання функціонування малого підприємства а аграрній сфері. Причому, пріоритетними є напрямки – стимулювання підприємств із виробництва екологічно чистої, високоякісної, експорторієнтованої продукції. Серед механізмів державного регулювання в зарубіжній практиці використовуються й традиційні форми підтримки сільгоспвиробників: пряма фінансова підтримка (дотації, субвенції, субсидії), реалізація цільових про-

грам, спеціалізована система оподаткування, страхова і кредитна підтримка. Проте, подібні форми підтримки мають дещо інше змістове наповнення та механізми реалізації.

**Висновки.** В процесі нашого дослідження були вирішені поставлені завдання та підтверджено основні положення запропонованої гіпотези про те, що алгоритм підтримки аграрної сфери повинен кардинально й терміново змінюватися. Перспективним видається більш детальне вивчення світового досвіду, який свідчить про те, що мале підприємство в аграрному секторі є тією сферою економіки, котра здатна прискорено забезпечувати приріст ВВП, створювати нові робочі місця й ефективно вирішувати соціальні питання, а також миттєво реагувати на збалансування попиту та пропозиції на ринках ресурсів.

Відтак, можна впевнено стверджувати, що державне регулювання аграрного сектору економіки повинно полягати у тому, що органи державної влади через виважене та раціональне використання правових, адміністративних й економічних важелів повинні стимулювати діяльність сільгоспвиробника, визначати перспективи розвитку аграрної сфери та виконувати коригуючу роль щодо реалізації довготривалих програм розвитку.

Підбиваючи підсумки, підкреслимо, що ринок аграрної сфери багато в чому є самодостатньою системою, і тому здійснювати на нього вплив потрібно тільки непрямыми виваженими економічними методами. При цьому, держава як суспільний інститут в ринковій економіці, повинна відігравати провідну роль з підтримання стабільності відтворення та забезпечення умов для розвитку економіки.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний сайт UNCTAD. Enterprise development. URL: <https://unctad.org/topic/enterprise-development> (дата звернення: 02.01.2023)
2. Данилишин Б. М. Нова державна підтримка агропромислового комплексу – шлях в нікуди. URL: [https://ukr.lb.ua/economics/2016/04/07/332278\\_nova\\_derzhavna\\_pidtrimka.html](https://ukr.lb.ua/economics/2016/04/07/332278_nova_derzhavna_pidtrimka.html) (дата звернення: 20.12.2022).
3. Економічна енциклопедія: у 3 т. /ред. рада: Б. Д. Гаврилишин (голова) [та ін.]. Київ : Вид. центр «Академія», 2002. Т. 1 / відп. ред. С. В. Мочерний. 864 с.
4. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Видавничий дім : Києво-Могилянська академія, 2011. 244 с.
5. Малік М., Шпикуляк О., Супрун О. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі: макроекономічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. Серія Економіка. Випуск 1 (49). Т. 2. С.52–63.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
7. Варналій З. С., Кузнецова І. С. Державна регуляторна політика у сфері малого підприємства / Ін-т екон. прогнозування НАН України. Київ, 2002. 104 с.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 27.01.2023).

9. Могильний О. М. Державне регулювання аграрного виробництва в період трансформації економіки. Київ : ІАЕ УААН, 2002. 430 с.
10. Андрійчук В. Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва. *Економіка АПК*. 2005. № 5. С. 52–63.
11. Гриньова В. М. Державне регулювання економіки : підручник. Київ : Знання, 2008. 398 с.
12. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» № 4618-VI від 22.03.2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення: 09.01.2023).
13. Закон України «Про Державний бюджетна 2023 рік». URL: [https://mof.gov.ua/uk/budget\\_2023-582](https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582) (дата звернення: 15.01.2023).
14. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. Допомога групи Світового банку Україні у період війни та відновлення країни. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dopomoha-hrupy-svitovoho-banku-ukrayini-u-period-viyny-ta> (дата звернення: 22.02.2023).
15. Офіційний сайт Київської школи економіки (KSE). Огляд державної підтримки в АПК України. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/10/State-support-review-20211009.pdf> (дата звернення: 17.01.2023).
16. Fedun I., Bey R., Pysklyvets V. Theoretical aspects of business in rural districts of Ukraine. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-28>.

## REFERENCES:

1. UNCTAD. Enterprise development. Available at: <https://unctad.org/topic/enterprise-development>.
2. Danuluchun B.M. (2016). Nova derzhavna pidtrymka agropromyslovogo kompleksy-shlaich v nikudy. [New state support for the agro-industrial complex is a road to nowhere]. Available at: [https://ukr.lb.ua/economics/2016/04/07/332278\\_nova\\_derzhavna\\_pidtrimka.html](https://ukr.lb.ua/economics/2016/04/07/332278_nova_derzhavna_pidtrimka.html)
3. Gavruluchun B. (2002). Ekonomichna enchelopedia: y 3 t. / red. rada: Gavruluchun B. D. (golova) ta in. [Economic encyclopedia]. Kyiv: Vyd. center "Akademia". T. 1.
4. Chympeter J. (2011). Teoria ekonomichnogo rozvytku. Doslidzennia prybutkiv, kapitalu, kredyty, vidsotka ta ekonomichnogo shuklu [Theory of economic development. A study of earnings, capital, credit, interest, and the business cycle] Vudavnuchyi dim Kyievo-Mogylianska akademii.
5. Malik M., Shpukylak O., Sypryn O. (2017). Rozvytok pidpryemnychkoi diailnosti v agrarnomu sektori: makroekonomichniy aspekt [Development of entrepreneurial activity in the agricultural sector: macroeconomic aspect]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Economy series*. Issue 1 (49). T. 2. P. 52–63. [in Ukrainian]
6. Gospodarskyi kodeks Ukrainy [Economic Code of Ukraine]. 16.01.2003 р. № 436-IV. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. [in Ukrainian]
7. Varnaliia Z., Kuzneshova I. (2002). Derzhavna regyliatorna polityka u sferi malogo pidpryemnychtva [State regulatory policy in the field of small business]. I-nt ekon. prognozuvannia NAN Ukraina. Kyiv.
8. Derczavna sluczba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Mogylnui O. (2002). Derczavne regyliivanni agrarnogo vyrobnychtva v period transformachii ekonomiky. [State regulation of agricultural production in the period of economic transformation]. K.IAE YAAN.
10. Andriuchyk V. (2005). Teoretyko-metodychne obgruntuвання efektyvnosti vyrobnychtva. [Theoretical and methodological justification of production efficiency]. *Економіка АПК*, 5, 52–63.
11. Grynjova V. (2008). Derczavne regyliuvannia ekonomiky : pidruchnyk. [State regulation of Economy]. Kyiv: Znannai. [in Ukrainian]
12. Zakon Ukrainy "Pro rozvytok t derzhavnu pidtrymku malogo i serednjogo pidpryemnychtva v Ukraini" [About the development and state support of small and medium-sized enterprises in Ukraine] № 4618-VI vid 22.03.2012. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
13. Zakon Ukrainy "Pro Derzhavnyi bytzhethna 2023 rik" [About the State Budget for 2023]. Available at: [https://mof.gov.ua/uk/budget\\_2023-582](https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582)
14. Ofichijnyi sayt Nacionalnogo instytutu strategichnyh doslidzhen. Dopomoga grupy Svitovogo banku Ukraini u period viyny ta vidnovltnnia krainy [Assistance of the World Bank Group to Ukraine during the war and reconstruction of the country]. Available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dopomoha-hrupy-svitovoho-banku-ukrayini-u-period-viyny-ta>.
15. Ofichijnyi sayt Kyivskoi shkoly ekonomiky (KSE). Oglaid derzhavnoi pidtrumky v APK Ukrainy [Overview of state support in the agricultural sector of Ukraine]. Available at: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/10/State-support-review-20211009.pdf>.
16. Fedun I., Bey R., Pysklyvets V. (2022). Theoretical aspects of business in rural districts of Ukraine. *Економіка та суспільство*, 5, 1-6. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-28>.